

PRAWIDŁO (23) *sb n*

prawidło (23), [prawilo].

a jasne; o prawdopodobnie jasne (tak w -o sb).

sg *N* prawidło (6). ◇ *G* prawidła (5). ◇ *A* prawidło (6). ◇ *I* prawidł(e)m (4). ◇ *L* prawidle (2). ◇ [pl *L* prawidłach.]

Sł stp, Cn notuje, Linde także XVII – XVIII w.

1. *Zasada, norma, przepis; regula PolAnt, Modrz, Vulg, Cn; norma Modrz, Cn; praescriptio Modrz; mensura Vulg; canon Cn (13)* : Włzakoż do czegośmy przyźli/ ábyfmy toż rozumieli/ w tymże práwidle trwaymy (*marg*) według tegoż łznuru poštěpuymy. (–). *WujNT Philipp 3/16, 2.Cor 10/16.*

prawidło czego (5): Ponieważ przeto iedno musi być práwidło łpráwidlióści/ [...] tedyć też to zá tem idzie/ że práwá ktore łą dobre iednákie być máią. *ModrzBaz 100v*; Kto ták wielce pilnował ktoreykolwiek náuki / áby od iey práwidłá niemiał częřto vštěpowác? *ModrzBaz 9*; [Szukał Koheleth wynádując rzeczy rofkóřne/ y nápiřał był práwidło słow prawdy. *BudBib Eccle 12/11[10]*]. *Cf* »prawidło wiary«, »według prawidła miary«.

I sg w funkcji okolicznika sposobu (1): Bo w Chrřtu Iefuřie/ áni obrzezánie co może/ áni napłetek/ ále nowe łtworzenie. A ktorzykolwiek tem práwidłem poštěpuią/ pokoy ná nie y miłóřdzie *BudNT Gal 6/18[16]*.

[*W połączeniach szeregowych: HerbOdpow H6v*; Nie czynicie nic przewrotného w łádzie/ w práwidle/ w wadze/ y w mierze. *WujBib Lev 19/35 (Linde)*.]

[*Zwrot: »mieć [co] za nawyřsze prawidło«*: Máią Káznodzieie wálzy ten to Kátechizm zá nawyřłze práwidło/ fum^mę/ á iáko Regeřt tego wřzytkie^{go}/ cze^{go} vczą/ co każą/ y piřą. *HerbOdpow H6v*.]

Wyrażenia: »nieomyłne prawidło« (1): Są nam [*pisma święte*] też pewnym á nieomyłnym práwidłem/ pokázuiąc nam roznicę miedzy złym y dobrym/ á vkázuiąc nam prawđziwą chwałę Bożą *BibRadz *3v*.

»pewne prawidło« (1): *BibRadz *3v cf* »nieomyłne prawidło«.

»prawidło wiary« (2): Włzákże pierwey niřli fię rozelřli [*apostołowie*]/ zebrařzy fię łpołem [...] dwánařcie członkow wiáry Chrześcijánłkiey/ ktore zowią; Skład Apořtołłki/ zložyli: y one zá fumę y zá práwidło wiáry wřzytkim wiernym/ nie ná kárcie nápiřáne iáko inne piřmá/ ále żywym głóřem podáli. *WujNT 515*. *Cf* »według prawidła wiary«.

Szeregi: »kanon albo prawidło« (1): oni [...]/ ktorzy w łzkołach vřłyzáwřzy/ omnia nomina Hebraea/ seu barbara/ esse indeklinabilia/domnimáli/ áby to ták było y w nářzem ięzyku/ Lecź nářz ięzyk dáleko ma inřzy á rozny łpofob mowienia od Łácinłkiego/ przeto też on kánon/ áłbo práwidło/ niema nic do nářzey rzeczy. *BudBib cv*.

»prawidło a jakoby prawo« (1): Bo tá [*sprzyjazna chęć*] iest práwidłem á iákoby práwem [*Ea enim norma est et veluti lex*]/ ktora złe chęci kielźna. *ModrzBaz 136*.

»summa i prawidło« (1): *WujNT 515 cf* »prawidło wiary«.

Wyrażenie przyimkowe: »według prawidła« = secundum regulam Vulg (4): iz gdy fię rozmnoży wiárá wálzá/ wielkimi fię sřtániemy miedzy wámi wedle práwidłá (*marg*) łznuru ábo liniey. (–) nářzego ku obřitowánui/ ku przepowiedánui Ewángeliey *WujNT 2.Cor 10/15, Gal 6/16*.

~ *Wyrażenia*: »według prawidła miary« (1): Lecz y my nie będziem się chlubić bez miary/ ále według práwidlá (*marg*) sznuru, ábo liniey. (-) miary/ którą nam Bog wymierzył/ ábyłmy áz y do was dosięgli. *WujNT 2.Cor 10/13*.

»według prawidła wiary« (1): Ieśli kto ma dar prorokowania [...] niechże go używa według práwidlá ábo sznuru wiary: to ieść/ niech nic nie prorokuie náprzeciwko wierze/ iáko czynili fałszywi prorocy *WujNT 566*.

Szereg: »według prawidła abo sznuru« (1): *WujNT 566 cf »według prawidła wiary«*. ~

a. [*Zbiór zasad*: chocia Kártagińscy Oycowie [...] nie náleżli tego Kánonu o áppellácyach/ dofyć nátym że są w wálznych Práwiłach Ruśkich opifane *PociejAntir 35*.]

2. *Narzędzie miernicze, przyrząd do wyznaczania prostopadłych płaszczyzn (szczególnie pionowych); perpendicularum Vulg, PolAnt, Cn; norma, regula Vulg, Cn; canon, gnomon, linea Cn (8)* : Vrzáłem między inemi łupy płańsz Kármázynowy przewyborny/ y dwieście łykłw łrebrá/ y práwidło złote iáko pięćdziesiąt łykłw *Leop Ios 7/21, Ios 7/24*; Potym mi zálię vkázał/ á oto Pan łthał ná murze zbudowanem pod sznur/ máiąc w ręce práwidło. *BibRadz Am 7/7, Am 7/8 [2 r.]*; [Cieślá álbo Stolarz rozciągnął práwidło/ y wyformował go [*batwana*] piłą: wymierzył go węgielnicą/ y cerklem otoczył/ y wczynił obraz męski *Leop Is 44/13 (Linde)*; Amufsis, ein richtschnur/ bleywag. práwidło/ ołowiánká. *Volck 25*].

W porównaniu (1): Ták iáko práwidłem nápráwuią tho co się vchybi przy budowaniu żeby się ściáná ábo mur niechylił áni ná the áni ná onę łtronę/ tákże grzechy máią być nápráwione łpráwiedliwością *BibRadz I 463d marg*.

Przen (2) : Miefiąc ieść niebieski złotogłów, Słoneczny łłuźebnik, złodzieyłki nieprzyiaciel, pociefzenie pocziwych, práwidło na wodach łie pławiącich, oko noci, zacmienie chmur. *BielŻyw 135*; Y będzie ná nię [*na ziemię Edomską*] rozciągnioná miárá/ áby wniwecz byłá obroconá/ y práwidło ná łpułthofienie. *Leop Is 34/11*.

[*Szereg*: »práwidło albo modlá«: Náđ to Stolicá twoiá o Boże/ którą teraz záładzał/ będzie trwác ná wieki/ y będzie práwidłem álbo modlą/ prołtuiącą krolełtwo twoie. *BzowRóż 79 (Linde s.v. modlá)*.]

3. [*Kopyto szewskie*: [z *inwentarza szewca*]: Strychulec z fałdem, práwidło 1 *InwMieszcz 1573 nr 184*.]

4. *Uporządkowany wykaz* (2) : Regifter. Prauidlo. *Mymer*¹ [45] *żp*; Registrum, pravydlo *BartBydg 130*.

Synonimy: **1.** *kanon, linija, modlá, prawo, regula, sznur, wzor*; **2.** *modlá, ołowianka*; **3.** *kopyto*; **4.** *rejestr, spisek, ukazacz*.